

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Tobias Wallin		OP SA 16-19
Handledare		Antal ord: 11 944
Fredrik Thisner		Kurskod
		1OP415
SVERIGES FÖRSVARSPOLITIK OCH SÄKERHETSPOLITIK I FÖRÄNDRING, FRÅN LIBERALISM TILL REALISM?		
ABSTRACT:		
<p>The Swedish government states that the security policy situation in the region has changed in the last decade, mainly due to Russia's increasingly aggressive actions in Europe. In this study liberalism and realism are used to investigate how Sweden has chosen to safeguard its state security in this period. The study focuses on the Swedish defence bills from 2009 (2008/09:15) and 2015 (2014/15:109). To collect data, a qualitative text analysis was used with indicators derived from liberalism and realism. The result shows that the Swedish defence bill from 2009 is characterized by a liberal security policy where cooperation, integration and interdependence were considered to be factors that promote security. The defence bill from 2015 reflects an increase of the realistic security perspective where territorial integrity, sovereignty, independence and military defence have a higher value. The realistic view of security has thus gone from almost non-existent in the former bill to being equivalent to the liberal view of security in the latter. It is a remarkable shift that suggests that Sweden has changed its view of security in the last decade.</p>		
Nyckelord:		
Säkerhetspolitik, Försvarspolitik, Strategi, Internationella relationer, Realism, Liberalism		

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	4
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	4
1.2 FORSKNINGSOVERSIKT	5
1.3 SYFTE	8
1.4 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
1.5 AVGRÄNSNINGAR.....	8
1.6 DISPOSITION	9
2. TEORI.....	10
2.1 INTERNATIONELLA RELATIONER, STRATEGI OCH VIKTIGA BEGREPP	10
2.2 VAL AV TEORIER	11
2.3 REALISM.....	11
2.3.1 Neorealism.....	12
2.4 LIBERALISM.....	13
2.4.1 Neoliberalism.....	14
2.5 TEORIERNAS BEGRÄNSNINGAR OCH KRITIK.....	15
3. METOD.....	16
3.1 FORSKNINGSDSIGN OCH METOD	16
3.2 DESIGN- OCH METODKRITIK.....	17
3.3 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN OCH KÄLLKRITISKT FÖRHÅLLNINGSSÅTT	17
3.4 VAL AV FALL	18
3.5 MATERIAL	18
3.5.1 Försvarsbeslut 2009: Proposition 2008/09:140. Ett användbart försvar.	18
3.5.2 Försvarsbeslut 2015: Proposition 2014/15:109. Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016-2020.	19
3.6 ANALYSVERKTYG	19
3.7 OPERATIONALISERING	20
4. ANALYS	24
4.1 RESULTAT: FÖRSVARSBESLUT 2009	24
4.1.1 Mål.....	24
4.1.2 Metod.....	26
4.1.3 Medel.....	27
4.1.4 Miljö.....	29
4.1.5 Sammanställning	31
4.2 RESULTAT: FÖRSVARSBESLUT 2015	31
4.2.2 Mål.....	31
4.2.3 Metod.....	32
4.2.4 Medel.....	35
4.2.1 Miljö.....	37
4.2.5 Sammanställning	39
5. AVSLUTNING	40
5.1 SLUTSATS	40
5.2 DISKUSSION.....	41
5.3 BETYDELSE FÖR OFFICERSPROFESSIONEN	41
5.4 FORTSATT FORSKNING	42
5.5 SAMMANFATTNING	42
KÄLLFÖRTECKNING	43

TABELLFÖRTECKNING

TABELL A. ANALYTISKT RAMVERK.	20
TABELL B. ANALYSVERKTYG MED INDIKATORER.....	23
TABELL C. SAMMANSTÄLLNING AV RESULTAT FÖRSVARSBESLUT 2009.	31
TABELL D. SAMMANSTÄLLNING AV RESULTAT FÖRSVARSBESLUT 2015.	39

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Det försämrade säkerhetsläget i Europa har på senare år varit en het fråga i den säkerhetspolitiska debatten, både i Sverige och omvärlden. Rysslands upprustning, kriget i Georgien 2008, terrorattentat med islamistiska förtecken och annekteringen av Krim 2014 är några säkerhetshotande händelser som har präglat Europa på senare tid. Samtidigt ställer USA:s president Donald Trump krav på att de europeiska länderna tar ansvar och bidrar till sin egen säkerhet i större utsträckning, att bara förlita sig på amerikansk hjälp är inte längre hållbart.¹ Som ett svar på det rådande säkerhetsläget i Europa beslutade Nato att rikta om sitt fokus från expeditionära insatser i andra delar av världen, exempelvis Afghanistan och Libyen, till territorieförsvaret av medlemsländernas gränser. Effekten av det kan ses i en utökad övningsverksamhet, särskilt i Baltikum, men också genom att den dimensionerande motståndaren nu anses vara den ryska krigsmakten.² I Sverige delas uppfattningen om ett försämrat säkerhetsläge i Europa och den inhemska diskussionen präglas av hur landet ska trygga sin säkerhet i det nya osäkra internationella klimatet. Säkerhetsfrågan är högaktuell då säkerhetsläget inte har förändrats till det bättre på senare tid samtidigt som Sverige fortsatt står svagt militärt rustat och utan hjälpgarantier i form av bindande traktat inom ramen för exempelvis en försvarsallians.³

Hur ett land ser på säkerhet i en vid mening kan exempelvis formuleras i landets nationella säkerhetsstrategi. Den nationella säkerhetsstrategin förefaller emellertid ofta tämligen allmänt hållen och fungerar antagligen bättre som ett kommunikationsmedel än som en strategi innehållandes faktiska säkerhetsåtgärder för staten.⁴ Hur Sverige avser trygga sin säkerhet återspeglas då bättre i de försvarsbeslut som vanligtvis presenteras var femte år. I försvarsbesluten framgår hur Sverige ska trygga sin säkerhet i mer precisa termer, där preciseras hur landet tolkar omvärldsläget men också hur staten i fråga väljer att försvara sig i den rådande miljön. Innehållet i de senaste två försvarsbesluten förväntas kunna ge svar på hur Sverige har velat trygga sin säkerhet i den rådande säkerhetspolitiska miljön vid respektive tillfälle (2009 och 2015), samt om det förändrade säkerhetsläget har inneburit någon förändring i Sveriges syn på säkerhet.

¹ Gummesson, Jonas (2019). *Putin kan segra i strid mellan Trump och Europa*. Svenska dagbladet 2019-02-16.

² Lindström, Madelene & Winnerstig, Mike (2012). *Försvarsallians i förändring: Utvecklingen av NATO:s självförsvarsdimension efter Lissabontoppmötet*.

³ Tolgfors, Sten (2016). *Sverige i Nato*. S.16-17.

⁴ Jfr: Regeringen (2017). *Nationell säkerhetsstrategi*.

1.2 Forskningsöversikt

Edström, Gyllensporre och Westberg har analyserat småstaters militärstrategiska vägval kopplat till fyra externa chockhändelser i omvärlden; terrorattackerna mot USA 9/11–01, Georgienkriget 2008, annekteringen av Krim 2014 och Islamiska Statens (IS) krig för kalifatet.⁵ Författarna använder i huvudsak realismen och neorealismen som teoretiska utgångspunkter för att förklara omvärldsläget.⁶ Resultatet av analysen visar att samma försvarsstrategier många gånger har nyttjats oaktat om småstaten har varit medlem av en försvarsallians eller inte.⁷ Författarna visar att Sverige efter Krim 2014 exempelvis drev sanktioner mot Ryssland genom Europeiska unionen (EU), höjde försvarsanslagen, fördjupa det bilaterala samarbetet med Finland och förtecknade värdlandsavtalet med Nato.⁸ Författarna observerade också vid sidan av sin analys att Sverige framstår som en kosmopolitisk och idealistisk stat, något som skvallrar om att liberalismen också fyller en viktig roll inom svensk säkerhetspolitik och därmed bör användas vid analysen av den.⁹

Magnus Petersson visar att Sverige gick med i Natos *Partnership for Peace* (PfP) och EG (numera EU) under 90-talet och menar att det innebar ett formaliserat mellanstatligt samarbete som gick bortom den tidigare neutrala ståndpunkten som Sverige hade.¹⁰ Petersson menar att Sveriges forna neutrala hållning vilar på realistiska rötter, samtidigt medger han att de senaste årens solidaritetshållning består av idealistiska element.¹¹ Idealismen förstås här som synonymt med liberalismen. Slutligen menar Petersson att Norge har bemästrat kombinationen av en idealistisk utrikespolitik och medlemskap i försvarsalliansen Nato, således kan Sverige göra samma sak.¹² Peterson visar emellertid inte någonstans att de säkerhetspolitiska målen är samma för Sverige som för Norge vilket lämnar ett antal frågetecken. Peterssons undersökning visar dock att både realismen och liberalismen har god potential att beskriva Sveriges försvars- och säkerhetspolitik.

⁵ Edström, Håkan et al. (2019). *Military strategy of small states: Responding to external shocks of the 21st century*. S.1.

⁶ Ibid.. S.10.

⁷ Ibid.. S.182.

⁸ Ibid.. S.171-172.

⁹ Ibid.. S.190-193.

¹⁰ Petersson, Magnus (2018). *"The Allied Partner": Sweden and NATO Through the Realist-Idealist Lens*. S.82.

¹¹ Ibid.. S.74.

¹² Ibid.. S.91.

Robert Dalsjö har analyserat den svenska säkerhetspolitiska förskjutningen från tidigt 1990-tal till tiden strax efter annekteringen av Krim. Den övergripande slutsatsen är att Sverige succesivt har ökat det integrerade samarbetet med andra länder i säkerhetsfrågan där relationen till EU, Nato och Finland har haft en särställning. Dalsjö menar också att Sverige, efter Krim har bedrivit en aktiv samarbetspolitik med flera aktörer. Dalsjö argumenterar vidare för att en reduktion av känslomässigt gods och identitetspolitik ger vid handen ett enda avvägande, risken att stå ensam mot en angripare kontra risken att behöva hjälpa en allierad i händelse av ett angrepp.¹³ Dalsjöns slutsats om att Sveriges säkerhetsövervägande är att ingå en försvarsallians alternativt riskera att stå ensam i händelse av ett angrepp tyder på en realistisk utgångspunkt. Dalsjö nämner, i likhet med Edström et al., att Sverige har fördjupat flera samarbeten, till synes som ett svar på Rysslands annektering av Krim. Dalsjöns realistiska utgångspunkt pekar på riskerna med det svenska agerandet samtidigt som åtgärderna kan framstå som fullt logiska utifrån ett liberalistiskt perspektiv. För att svara på den frågan skulle antagligen en liknande undersökning tjäna på att ha en bredare teoretisk utgångspunkt i analysen.

Dennis Gyllensporre menar att realismen på senare år har ignorerats till förmån för konstruktivistiska och idealistiska förklaringsfaktorer. Gyllensporre visar att av de fjorton artiklar inom utrikespolitik som han granskade, hade nio konstruktivistiska utgångspunkter medan fem utgick från liberalismen.¹⁴ Vidare menar Gyllensporre att realismen bidrar med förklaringar som har stor påverkan för Sverige. Exempelvis genom att påvisa att maktbalansförskjutningarna efter det kalla kriget bidrog till en europafokuserad säkerhetspolitik i Sverige. Gyllensporre menar att akademiker i större utsträckning bör använda realistiska aspekter på den svenska säkerhetspolitiken.¹⁵ Gyllensporre argumenterar vidare för att Sveriges säkerhetspolitik kan förstås bättre genom realismens glasögon idag med anledning av det försämrade omvärldsläget. Det är ett argument som måste beläggas med forskning då olika ideologier och teorier många gånger ger olika svar på hur säkerhet skapas i den internationella miljön. Realismens eventuellt ökade relevans i svensk säkerhetspolitik kan vara intressant att undersöka närmare, inte nödvändigtvis för teorins skull utan snarare för att förstå eventuella skiftningar i svensk säkerhetspolitik bättre.

¹³ Dalsjö, Robert (2015). *Från neutralitet till solidaritet: Omgestaltningen av Sveriges säkerhetspolitik efter det kalla kriget*. S.187-188.

¹⁴ Gyllensporre, Dennis (2016). *Den vetenskapliga analysen av svensk säkerhetspolitik: Dags för vitalisering och realism?*. S.476.

¹⁵ *Ibid.*. S.493-494.

Malena Britz och Arita Holmberg har analyserat den svenska försvars- och säkerhetspolitiken i skenet av en ökad integration mellan olika aktörer på den europeiska säkerhetspolitiska spelplanen.¹⁶ Författarnas huvudsakliga slutsats är att Europa har befunnit sig i en ”postwestfalisk”¹⁷ era från tidigt 1990-tal där nationsgränserna som mynnade ur westfaliska freden har fått en reducerad betydelse och ersatts av samarbete över gränserna. Samtidigt menar författarna att systemet står inför flera utmaningar som förväntas få effekt för svensk försvars- och säkerhetspolitik.¹⁸ Britz och Holmberg menar också att försvarspolitik i Europa och Sverige succesivt har ”avsäkerhetiserats”¹⁹ till förmån för andra politikområden. De svenska försvarsbesluten 2004 och 2009 dominerades av den ”postwestfaliska” synen på säkerhet menar författarna. Likväl medges att framtiden återigen kan komma att präglas av den traditionella westfaliska synen på gränser och territoriell säkerhet med tanke på krisen i Ukraina.²⁰ När kapitlet skrevs hade inte Ryssland annekterat Krim men oroligheterna i Ukraina var i full gång. Det framstår som relevant att fortsätta analysera den svenska försvars- och säkerhetspolitiken genom att titta på det material som Britz och Holmberg inte hade tillgång till, försvarsbeslutet från 2015. Försvarsbeslutet togs strax efter annekteringen av Krim vilket eventuellt kan förstärka behovet av en ”återsäkerhetisering”²¹, frågan är om även regeringen och riksdagen gjorde den bedömningen.

Den tidigare forskningen visar att det blir problematiskt att undersöka ett lands säkerhetspolitik endast utifrån ett teoretiskt perspektiv, det som ter sig logisk ur ett perspektiv kan framstå som naivt ur ett annat. Tidigare forskningen tyder också på att svensk säkerhetspolitik bäst förstås utifrån en kombination av den liberalistiska och realistiska synen på säkerhet. Vidare framgår att det ständigt sker förändringar i den internationella miljön som riskerar att påverka ett lands säkerhetspolitik. Det innebär att nya undersökningar ständigt behöver göras på det försvars- och säkerhetspolitiska området. Den här undersökningen försöker bidra med en liten del till den samlade forskningen genom att analysera samt jämföra Sveriges två senaste försvarsbeslut (2009 och 2015) utifrån liberalism och realism.

¹⁶ Britz, Malena & Holmberg, Arita (2015). *Sverige och europeisk säkerhets- och försvarspolitik: Utvecklingstendenser i en sammanflätad process*. S.35.

¹⁷ Kapitelförfattarnas ordval.

¹⁸ Ibid.. S.54-55.

¹⁹ Se: Ibid.. S.42.

²⁰ Ibid.. S.42-43.

²¹ Jfr: Ibid.. S.42..

1.3 Syfte

Syftet med undersökningen är att, utifrån två erkända teorier inom internationella relationer, analysera den svenska försvars- och säkerhetspolitikens inriktning de senaste tio åren. Vidare syftar undersökningen till att svara på om det försämrade säkerhetsläget i Europa under 2010-talet har inneburit någon förskjutning i Sveriges syn på sin säkerhet.

1.4 Frågeställningar

Hur kan Sveriges försvarsbeslut 2009 respektive 2015 förstås utifrån de teoretiska skolorna realism och liberalism?

Har det förändrade säkerhetspolitiska läget i närområdet inneburit en förskjutning av hur Sverige ser på sin säkerhet mellan de två försvarsbesluten?

1.5 Avgränsningar

Undersökningen är avgränsad till de två senaste försvarsbesluten (2009 och 2015) i syfte att undersöka den nuvarande försvars- och säkerhetspolitiska situationen i landet. Anledningen till att undersöka två, i tid, så närliggande försvarsbeslut beror på det senaste decenniets snabbt försämrade säkerhetsläge. Det är också intressant eftersom annekteringen av Krim är den senaste av större externa chockhändelser som, enligt tidigare forskning, kan fungera som katalysator för en ändrad säkerhetspolitisk strategi.²² Avslutningsvis hade det varit möjligt att undersöka fler försvarsbeslut bakåt i tiden men det skulle inte tillföra något som står i proportion till den tillgängliga tiden och den begränsade omfattningen på studien. Framförallt förväntas syftet och frågeställningen kunna besvaras utifrån de två försvarsbesluten som analyseras i den här undersökningen.

²² Se: Edström et al. (2019) och Cottey, Andrew (2013). *The European Neutrals and NATO: Ambiguous Partnership*.

1.6 Disposition

Kapitel 1 innehåller en övergripande problemformulering i syfte att inviga läsaren i det försvars- och säkerhetspolitiska området. Vidare redogörs för tidigare forskning avseende svensk säkerhetspolitik. Avslutningsvis presenteras undersökningens syfte, frågeställningar och avgränsningar.

Kapitel 2 innehåller en presentation av de teoretiska utgångspunkterna för undersökningen. Det framgår hur den krigsvetenskapliga och statsvetenskapliga forskningen sammanfogas vid strategisk/säkerhetspolitisk analys likväl som vanligt förekommande kritik mot teorierna.

I kapitel 3 presenteras den forskningsdesign och metod som används i undersökningen. Val av fall motiveras och undersökningens analysverktyg presenteras samt en redogörelse för operationaliseringen i studien. Avslutningsvis presenteras en beskrivning av det undersökningsmaterial som används, samt motiveringar till varför materialet har valts.

Kapitel 4 innehåller de resultat som analysen har mynnat ut i. Här framgår dels vilka indikatorer som har påträffats men också citat från undersökningsmaterialet för att stärka begreppsvaliditeten. Resonemang kring hur texten kan förstås utifrån teorierna och dess indikatorer förs kontinuerligt.

Kapitel 5 avslutar undersökningen och innehåller en sammanfattning, diskussion och slutsats med en återkoppling till syftet och frågeställningen som knyts an till resultaten. Slutligen presenteras ett antal förslag på fortsatt forskning inom området samt undersökningens betydelse för officersprofessionen.

2. Teori

2.1 Internationella relationer, strategi och viktiga begrepp

Studiet av det internationella systemet är vanligt inom statsvetenskapen och kallas då för internationella relationer (IR). Det är dock intressant även ur ett krigsvetenskapligt perspektiv då det berör olika syn på makt, samarbeten och krig.²³ Jacob Westberg sammanfogar exempelvis statsvetenskaplig forskning med strategisk forskning inom krigsvetenskapen genom att koppla statens övergripande säkerhetspolitiska mål med den militära strategin. Den militära strategin ska då ses som ett, bland flera, verktyg för att nå de säkerhetspolitiska målen.²⁴ Det finns även klassiska militärteoretiker som rör sig i gråzonen mellan militärstrategi och säkerhetspolitik, en av dem är Carl von Clausewitz som menar att kriget är en fortsättning på politiken men med andra medel. Krig kan inte föras isolerat från politiken eftersom krigets framgångar då blir meningslösa enligt Clausewitz.²⁵ Utifrån resonemanget framstår det som ofruktamt att försöka separera studiet av militära maktmedel på strategisk nivå från politisk forskning då de är så tätt sammankopplade.

Det internationella systemet beskrivs ofta som *anarkiskt*, det är en grundförutsättning som de båda IR-teorierna realism och liberalism förhåller sig till. Det innebär att det inte finns någon förutbestämd hierarki i den internationella politiken; staterna agerar utan någon övermakt. En konsekvens av det anarkiska systemet är det så kallade *säkerhetsdilemmat*. Säkerhetsdilemmat innebär att en stat utgår från sina egna intressen för att försäkra sig om överlevnad. En stats överlevnadsinstinkter anses innebära ett förhöjt säkerhetsshot för andra stater i det internationella systemet, därav det eviga dilemmat.²⁶ Dilemmat poängteras särskilt i den realistiska skolan av internationella relationer. Den liberala åskådningen menar dock att säkerhetsdilemmat kan marginaliseras genom att stater skapar internationella institutioner där samarbete och gemensamma förhållningsregler kan frodas.²⁷

²³ Edström et al. (2019). S.4-5.

²⁴ Westberg, Jakob (2015). *Svenska säkerhetsstrategier*. S.12-13.

²⁵ Clausewitz, Carl von (1832, 2002). *Om kriget*. S.23.

²⁶ Herz, John H. (1950). *Idealist Internationalism and the Security Dilemma*. S.157.

²⁷ Carlsnaes, Walter et al. (2002). *Handbook of international relations*. S.94.

2.2 Val av teorier

I frågan om hur säkerhet skapas i den internationella miljön finns det två dominerande ideologiska skolor, det är *realismen* och *liberalismen* vilka också har nämnts tidigare i uppsatsen. De två skolorna fungerar även som teoretiska utgångspunkter vid analyser inom det nämnda ämnesområdet IR.²⁸ Tidigare forskning inom säkerhetspolitik, säkerhetsstrategier och försvarspolitik har alltså ofta utgått från just de två idétraditionerna.²⁹ Det tyder i sin tur på att teorierna kan bidra med en relativt heltäckande bild av ett lands säkerhetspolitik om de används parallellt vid en analys. Debatten mellan de klassiska skolorna av realism och liberalism tog fart under början av 1900-talet. Under det kalla kriget väcktes emellertid en ny debatt mellan teorierna då det rådande säkerhetspolitiska klimatet inte fullt ut kunde förklaras genom någon av teorierna. Den strukturella neorealismen och institutionella neoliberalismen fram som ett svar på läget i det internationella systemet.³⁰ Teorierna förväntas därför tillsammans kunna ge värdefulla bidrag till att förstå Sveriges försvarsbeslut i den rådande internationella miljön oavsett om det säkerhetspolitiska klimatet idag påminner mest om mellankrigstiden, det kalla kriget eller något helt nytt. Tidigare forskningen visar att säkerhetspolitik i allmänhet och Sveriges i synnerhet förstås bäst utifrån en kombination av den liberalistiska och realistiska synen på säkerhet.

2.3 Realism

Realismens övergripande karaktäristika består av att mellanstatlig interaktion riskerar att leda till konflikt som ofrånkomligen reds ut med krig. Statens säkerhet och suveränitet är alltid det slutliga målet samtidigt som en misstro finns mot att internationella politiska samarbeten skulle leda till fred och säkerhet. Människor söker alltid sitt eget välbefinnande i första hand, vägrar bli utnyttjade och vill alltid ha maximalt inflytande. Det gäller alla människor och oavsett kontext menar realismen. Människans natur avspeglar sedan direkt det internationella systemet vilket leder till motsatta intressen och statlig egoism.³¹ Stater som vill förändra världsordningen på något vis beskrivs som revisionistiska stater. För att förhindra revisionistiska stater att gå i krig är maktbalansen i världen avgörande. Maktbalansen syftar till att stater som vill bevara världsordningen, status quo-stater, har tillräcklig avskräckande makt för att hålla de revisionistiska staterna i schack.³² En framstående teoretiker inom realismen är Hans J. Morgenthau.

²⁸ Nye Jr., Joseph S. & Welch, David A. (2011). *Att förstå internationella konflikter*. S.5.

²⁹ Jfr: Edström, Håkan (2017). *Tradition eller förnyelse?*, Petersson (2018) och Gyllensporre (2016).

³⁰ Jackson, Robert & Sørensen, Georg (2013). *Introduction to international relations*. S.46.

³¹ *Ibid.*. S.66.

³² Bengtsson, Rikard et al. (2001). *Perspektiv på världspolitik*. S.22.

Morgenthau menar att politik i praktiken är en kamp för att maximera sin makt, över människor likväl som stater. Morgenthau listar sex principer som, enligt honom, beskriver realismen grundelement:

1. Politik, liksom samhället i övrigt, styrs av objektiva lagar som har sin grund i människans natur.
2. Statens nationella intressen ska endast och avskilt ses som en fråga om makt, i den internationella politikens forum.
3. Det internationella systemets natur består av motsatta intressen, de är föränderliga men i grunden oberoende av tid och rum.
4. Generella moraliska principer kan inte styra det politiska agerandet på samma sätt som det kan styra människors agerande i samhället.
5. Moraliska ambitioner från en stat kan inte påtvingas andra stater, de kan inte heller fungera som en moralisk ledstång i den internationella politiken.
6. Realismen är mer verklighetsförankrad och djupgående än andra skolor.³³

I det inomstatliga perspektivet är det en förutsättning att statsledningen fattar rationellt grundade beslut. Besluten ska alltid syfta till att minimera risker och kostnader samtidigt som nyttan maximeras. Det som enligt Morgenthau är överordnat allt annat, är den maktpolitiska rationaliteten. Ekonomisk rationalitet för staten ska därför alltid anses underordnat maktmaximeringen, om valet måste göras. Vid studiet av maktpolitisk rationalitet reduceras interna skillnader mellan stater då historia, ledares egenheter och ideologier anses irrelevanta.³⁴

2.3.1 Neorealism

Neorealism kallas ibland för strukturell realism vilket är sprunget ur idén om varför stater vill ha makt. Neorealister menar att eftersom det internationella systemet är anarkiskt blir det en överlevnadsmekanism för staten att besitta makt relativt andra stater. Enligt John J. Mearsheims neorealistiska idéer kan stater liknas vid innehållslösa lådor där det enda som skiljer är

³³ Morgenthau, Hans J. (1967). *Politics among nations: The Struggle for Power and Peace*. S.4-11.

³⁴ Westberg (2015). S.36-37.

storleken på lådan. Lådans storlek symboliserar makten och storleksskillnaden avser den relativa makten som är central för neorealismen.³⁵ Analyser av staters interna skillnader är således mindre relevanta ur ett neorealistiskt perspektiv.

Enligt Kenneth Waltz bidrar makt i förhållande till andra stater till autonomi, större säkerhetsmarginaler och ett bibehållet inflytande i det internationella systemet.³⁶ Offensiva realister menar å sin sida att maximering av makt kan ge en strategisk fördel i sig och om läget finns ska gärna en hegemoni etableras. Mearsheimer menar att alla stater kan utgöra någon form av militärt hot mot övriga stater och därför kan statsledningen aldrig vara säker på de andra aktörernas egentliga intentioner. Stater anses vara rationella aktörer som skapar strategier för överlevnad utifrån tillgänglig information. Det innebär emellertid inte att stater alltid agerar rätt eller fattar de bästa besluten, otillräcklig information i en komplex miljö kan ge vid handen stora misstag enligt neorealismen.³⁷

2.4 Liberalism

Inom liberalismen förstås människan som pragmatisk och samarbetsvillig. Människor och stater anses ha många gemensamma intressen som bidrar till att diverse samarbeten skapas. Det gäller mellan människor likväl som mellan stater. Det finns alltså en tro på att det internationella systemets aktörer söker samarbeten snarare än konflikt i första hand. Tron på ett progressivt lärande där utveckling alltid sker är också en grundpelare. Utvecklingen som sker handlar alltid om utveckling för individen. Till skillnad från realismen är individens lycka och välbefinnande viktigare än kollektivet och staten. Liberalismen ser staten som en tjänare åt folket där individens liv, frihet och egendom ska prioriteras.³⁸

Immanuel Kant är den som kanske starkast har präglat den idealistiska grenen av liberalismen. Kant skrev på 1700-talet att vägen till internationell fred går via inre frihet för individen och yttre samarbete mellan stater. Demokratiska stater kommer också, enligt liberalismen, i högre grad än odemokratiska stater att föra en frihandelspolitik som gynnar kommunikationen mellan

³⁵ Gustavsson & Tallberg red. (2009). S.38-39.

³⁶ Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of international politics*. S.194.

³⁷ Dunne et al. (2016). S.52-53.

³⁸ Jackson & Sørensen (2013). S.100-101.

stater.³⁹ Fortsatt kommer demokratiska stater undvika krig eftersom de har normer och processer som motverkar våldsamma lösningar på konflikter. Vidare finns det institutioner som kan ställa demokratiska ledare till svars för de kostnader och det lidande som krig medför. Avslutningsvis anses frihandel, utöver kommunikation, också skapa gemensamma intressen och ekonomiskt beroende mellan stater.⁴⁰

2.4.1 Neoliberalism

Neoliberalismen delar den klassiska liberalismens idéer om utveckling och förändring men ifrågasätter den utopiska idealismen. Neoliberalismen lägger stort värde i integration, vilket exempelvis kan bestå av handel och investeringar mellan stater och andra aktörer. Vidare menar neoliberalismen att integrationen är självförsörjande eftersom utbyte inom ett område banar väg för samarbete inom andra områden. Robert Keohane och Joseph Nye menar att relationerna mellan väststaterna karaktäriserades av ett ömsesidigt beroende. Militära medel anses inte längre relevant eftersom det fanns aktörer på den internationella arenan som inte utgörs av stater och därför inte har något intresse av hård makt. Robert Keohane, tillsammans med Oran Young, var framstående inom det som kallas *institutional liberalism*. Det är en av de mest framstående grenarna av neoliberalism vilken fokuserar mycket på internationella institutioner. Utgångspunkten för teorin är att stater ofta sätter upp institutioner för att hantera de områden där det finns gemensamma intressen.⁴¹

En ytterligare gren av neoliberalismen kallas *republican liberalism* och lägger stor vikt vid den klassiska liberalistiska åskådningen att liberala demokratier förblir i fred, med den utvecklingen att demokratiska stater inte anses gå i krig med varandra snarare än att demokratier inte går i krig med någon. I likhet med neorealismen så förstår neoliberalismen det internationella systemets dilemma och samarbetssvårighet men i motsats till neorealismen anses att en utveckling av systemet har skett. Utvecklingen har lett till att internationella institutioner har etablerats och nu spelar en avgörande roll i det internationella systemet.⁴² Joseph S. Nye jr. och David A. Welch menar att liberalism med fokus på internationella institutioner är vad som tydligast präglar neoliberalismen.⁴³

³⁹ Bengtsson, Rikard et al. (2001). S.29.

⁴⁰ Dunne et al. (2016). S.75-76.

⁴¹ Jackson & Sørensen (2013). S.46-47.

⁴² Dunne et al. (2016). S.88.

⁴³ Jr. Nye & Welch (2011). S.65-66.

2.5 Teoriernas begränsningar och kritik

Realismen har fått motstå mycket kritik kopplat till dess ignorering av inrikespolitiska aspekter. Enligt realismen påverkar inte staternas särskilda förutsättningar i form av statskick, demokrati, diktatur och andra till synes viktiga faktorer. Den ökade nationalismen och den allmänna acceptansen för krig som faktorer vid första världskrigets utbrott saknar exempelvis förklaringsvärde genom realismen. Realismens fokus på stater utelämnar också andra säkerhetshotande aspekter till sitt öde, exempelvis miljöförstöring och terrorism.⁴⁴ Det finns också kritik mot liberalismen och dess antaganden. Det har visat sig att demokratiska stater historiskt faktiskt har gått i krig, ofta mot icke-demokratiska stater men liberalismen har likväl haft svårt att presentera ett fullständigt svar på det fenomenet. Vidare får ofta liberalismen kritik för att vara allt för utopisk. Internationella institutioner, samarbeten mellan stater och andra viktiga liberala aspekter har många gånger fått ge vika så fort den egna statens säkerhet stått på spel.⁴⁵

⁴⁴ Gustavsson, Jakob & Tallberg, Jonas red. (2009). *Internationella relationer*. S.48.

⁴⁵ *Ibid.*. S.63,66.

3. Metod

3.1 Forskningsdesign och metod

Undersökningen utgörs av en fallstudie med longitudinell design. Den svenska försvars- och säkerhetspolitiken undersöks vid två tillfällen genom försvarsbesluten 2009 respektive 2015.⁴⁶ Respektive försvarsbeslut fungerar som analysenheter utifrån principen; en kontext, två tidpunkter. Fallet utgörs av Sverige, kontexten består av försvars- och säkerhetspolitik medan tiden är tidpunkterna för de två försvarsbesluten.⁴⁷ Undersökningen är i huvudsak teorikonsumerande då det intressanta för den här undersökningen är fallet snarare än teorierna. Det till trots finns teoriprovande element i undersökningen eftersom det går att dra slutsatser om teoriernas framgång eller misslyckande att beskriva de svenska försvars- och säkerhetspolitiska besluten.⁴⁸

För att undersöka materialet i de två analysenheterna används metoden kvalitativ textanalys. Analysen syftar till att identifiera vad som menas med den text som finns skriven i propositionerna. Det som är intressant för undersökningen är meningsinnehållet i dokumenten, fokus ligger därför på den faktiska innebörden och inte förekomsten av exakta ord.⁴⁹ Metoden har valts för att den beskrivs som lämplig för att svara på frågor om exempelvis ideologiska uttryck, något som är närbesläktat med att hitta realistiska och liberala indikatorer.⁵⁰ Indikatorerna i analysen är framtagna utifrån idealtyperna inom respektive teori. Indikatorerna har gjorts applicerbara på textmaterialet genom operationaliseringen.⁵¹ De operationaliserade begreppen utifrån teorierna har sedan placerats in i analysverktyget som används i undersökningen.⁵²

⁴⁶ Johannessen, Asbjörn & Tufte, Per Arne (2003). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. S.51.

⁴⁷ Esaiasson, Peter et al. (2017). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. S.109.

⁴⁸ Ibid.. S.42-43.

⁴⁹ Johannessen & Tufte (2003). S.108-109.

⁵⁰ Esaiasson et al. (2017). S.213.

⁵¹ Bergström, Göran & Boréus, Kristina red. (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. S.150-151.

⁵² Jfr: Johannessen & Tufte (2003). S.44-45.

3.2 Design- och metodkritik

Valet att göra en fallstudie där kvalitativ textanalys används som metod för insamling av data innebär vissa begränsningar i den externa validiteten. Ett eller fåtalet specifika fall med de textkällor som används kan svårligen direkt generaliseras till andra fall utan att en undersökning görs även på de fallen.⁵³ Esaiasson et al. menar dock att en teorikonsumerande studie som söker svar på ett specifikt fenomen inte nödvändigtvis har något större värde i att vara generaliserbart till andra fall. Det unika fallet med dess ingående egenskaper är istället det som är intressant.⁵⁴ Resultaten i den här undersökningen kan därför inte blint överföras till andra stater utan att en kompletterande undersökning genomförs, däremot kan resultatet möjligen överföras till andra svenska politikområden. Att analysera meningsinnehållet i en text utifrån idealtyper har även det sina begränsningar. Vissa stycken och formuleringar som inte har bäring mot någon av idealtyperna faller utanför analysen helt.⁵⁵ Därmed är det viktigt att vara införstådd med att visa delar av texten, som kan vara intressant utifrån andra aspekter, inte ryms inom ramen för den här undersökningen.

3.3 Forskningsetiska överväganden och källkritiskt förhållningssätt

Transparensen i undersökningen har försökts hållas på en hög nivå för att läsaren ska förstå de bakomliggande resonemangen och därmed kunna kritisera dem, hitta brister i analysen och visa på eventuella motsägelser. Genom transparensen eftersträvas också en god insikt i begreppsvaliditeten, något som är viktigt i en sådan här typ av undersökning.⁵⁶ Vidare har ingen av Vetenskapsrådet forskningsetiska principer utmanats i den här undersökningen.⁵⁷ Materialet som undersöks, regeringens två propositioner, är hämtade direkt från regeringens hemsida vid flertalet tillfällen för att minimera risken för att underlaget tillfälligt har varit förvanskat vid ett specifikt tillfälle. Propositionerna är i sig förstahandskällor vilket ger en rättvisande bild av de svenska försvars- och säkerhetspolitiska besluten.

⁵³ Esaiasson et al. (2017). S.154.

⁵⁴ Ibid.. S.89-90.

⁵⁵ Bergström & Boréus red. (2012). S.150-151.

⁵⁶ Johannessen & Tufte (2003). S.47-48.

⁵⁷ Se: Ibid.. S.61-66.

3.4 Val av fall

Sverige är ett intressant fall att studera utifrån flertalet aspekter. Sverige är ett land som måste anpassa sin säkerhetspolitik utifrån att man är en mindre stat med begränsade resurser relativt stormakter som USA och Kina. Samtidigt är Sverige militärt alliansfritt vilket ger särskilda förutsättningar kontra de småstater som exempelvis är med i Nato. Sverige är också intressant eftersom den geopolitiska kartan innebär att landet, tillsammans med Finland, utgör en alliansfri zon mellan Nato och Ryssland. Sverige har också varit framträdande på den internationella säkerhetspolitiska scenen de senaste åren, bland annat genom ubåtskränkningen som drabbade Stockholms skärgård hösten 2014 samt att landet stod värd för mötet i FN:s säkerhetsråd 2018.⁵⁸ Förutom att förstå fallets, alltså Sveriges, unika säkerhetspolitiska förutsättningar och vägval kan eventuellt vissa slutsatser dras om hur militärt alliansfria småstater i allmänhet ser på försvars- och säkerhetspolitik. Dock med den här undersökningens begränsade ambition av generaliserbarhet i åtanke.

3.5 Material

Det materialet som har valts för inhämtning av empiri är de svenska försvarsbesluten från 2009 respektive 2015, tillika Proposition 2008/09:140 och Proposition 2014/15:109. Regeringen lägger generellt fram propositionen med utgångspunkt i försvarsberedningens föregående rapport.⁵⁹ Propositionen måste dessutom röstas igenom i riksdagen för att betraktas som beslutad. I både försvarsberedningen och riksdagen finns ett bredare parlamentariskt underlag än i regeringen vilket minskar risken för att enbart regeringens åsikter genomsyrar frågan. Vid försvarsbeslutet 2009 hade Sverige en borgerlig regering med majoritet i riksdagen bestående av Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Vid försvarsbeslutet 2015 var Socialdemokraterna och Miljöpartiet i regeringsställning, utan majoritet i riksdagen.

3.5.1 Försvarsbeslut 2009: Proposition 2008/09:140. Ett användbart försvar.

Den huvudsakliga inriktningen för propositionen var att öka användbarheten och tillgängligheten av det svenska försvaret. Genom att skapa ett modernt försvar med nya mål och uppgifter skulle tidens säkerhetshot mötas på ett effektivare sätt. Regeringens solidaritetsförklaring gentemot EU och de nordiska länderna poängterades vilket innebar att försvaret skulle kunna

⁵⁸ Regeringen (2018). *FN:s säkerhetsråd möts på Backåkra*. Regeringen 2018-04-19.

⁵⁹ Proposition 2014/15:109. *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016-2020*. S.6.

ge och ta emot militärt stöd av annan stat. Ett nytt personalförsörjningssystem sattes i bruk, frivillighet hos alla personalkategorier skulle gälla i den nya organisationen. Den nya insatsorganisationen skulle vara behovssammansatt i bataljonsstridsgrupper för att kunna genomföra insatser enskilt eller ingå i ett större multinationellt förband. Ekonomiskt gavs inga höjda anslag för omorganisationen utan finansiering skulle ske genom omfördelningar och rationaliseringar.⁶⁰

3.5.2 Försvarsbeslut 2015: Proposition 2014/15:109. Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016-2020.

Det som präglar propositionen är beskrivningen av det försämrade säkerhetsläget i Europa. Det som framställdes som mest alarmerande var att Ryssland visade att de var beredda att ta till militära maktmedel för att nå sina politiska mål. Mot bakgrund av det försämrade säkerhetsläget skulle försvaret stärkas, ytterst för att kunna möta ett väpnat angrepp. För att återta förmågan tillfördes ekonomiska medel om 10,2 miljarder kronor utöver redan beslutade tillskott för inriktningsperioden. Vidare organiserades en mekaniserad stridsgrupp på Gotland som under ett antal år varit utan stående förband. Fokus skiftade tydligt från insatser i fjärran länder till att försvara det egna territoriet mot kränkningar och angrepp. Övningsverksamheten skulle öka, brigadförmågan återtas och ubåtsjaktförmågan stärkas för att möta militära hot mot landet. Totalförsvaret skulle återupprättas i ny tappning där framförallt det civila försvaret skulle återta förmågan att, genom myndigheter på central nivå, prioritera och fördela resurser vid höjd beredskap.⁶¹ Propositionen bygger på en överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna.⁶²

3.6 Analysverktyg

Analysverktyget är framtaget för att på ett tydligt sätt kunna analysera det valda materialet utifrån det teoretiska ramverket. Som inspiration har dels Westbergs analysmodell fungerat,⁶³ och dels en ”mål-medelmodell” presenterad av Nils Andrén.⁶⁴ Även Håkan Edström använder sig

⁶⁰ Proposition 2008/09:140. *Ett användbart försvar*. S.1-2.

⁶¹ Proposition 2014/15:109. S.1-2.

⁶² Ibid.. S.6.

⁶³ Westberg (2015). S.25.

⁶⁴ Andrén, Nils (2002). *Säkerhetspolitik: Analyser och tillämpningar*. S.206-207.

av en liknande modell i sin undersökning av realismens förekomst i den svenska riksdagsdebatten.⁶⁵ Analysverktyget består av fyra olika element (mål, metod, medel och miljö) vilka representerar olika beståndsdelar i ett lands försvars- och säkerhetspolitiska strategi. Med *mål* avses här de mål som kan återfinnas i respektive försvarsbeslut. Målen kan vara formulerade som allmänna, säkerhetspolitiska såväl som försvarspolitiska. Med *metod* avses hur målen ska uppnås med de tillgängliga resurserna som finns att tillgå. Exempelvis ingå försvarsallianser eller isolera sig från omvärlden. Med *medel* avses de resurser som ska användas för att nå målen. Det kan exempelvis handla om kärnvapen, ekonomi eller konventionella militära styrkor. *Miljö* ska förstås som det rådande internationella säkerhetspolitiska klimatet. Det kan exempelvis handla om aktörers påverkan på den internationella arenan eller institutioners legitimitet.

Tabell A. Analytiskt ramverk.

TEORIER

	Realism/Neorealism	Liberalism/Neoliberalism
ELEMENT	Mål	<i>Indikatorer</i>
	Metod	<i>Indikatorer</i>
	Medel	<i>Indikatorer</i>
	Miljö	<i>Indikatorer</i>

3.7 Operationalisering

Operationaliseringen kopplar redogörelsen för teorierna i teoriavsnittet till användbara indikatorer inom respektive element. Nedan följer en redogörelse för vilka indikatorer som inryms i respektive element samt innebörden av respektive indikator.⁶⁶ Innebörden av det som står i försvarsbesluten är det centrala i undersökningen, därför är beskrivningen av indikatorerna lika

⁶⁵ Edström (2016). S.535.

⁶⁶ Indikatorerna skrivs *kursivt*.

relevanta som de faktiska orden. Både realism och liberalism har använts för att studera försvars- och säkerhetspolitik tidigare där olika forskare har operationaliserat teorierna för att undersöka just sitt respektive material.⁶⁷ I den här undersökningen är teorierna anpassade till att undersöka innehållet i försvarsbesluten.

Mål

Inom realismen anser man att en stat till varje pris måste bevara sitt självbestämmande och oberoende över det egna territoriet, alltså sin *suveränitet*. Vidare måste eventuell maktobalans i omvärlden balanseras för att undgå krig och ogynnsamma förändringar, det eftersträvas *status quo* för en stat, som Sverige, utan expansiva ambitioner. Enligt realismen är det önskvärt att uppnå en hegemoni, alltså en tydlig auktoritär ställning. För en stat som inte är en stormakt är *regional hegemoni* ett rimligt mål då det anses mer accepterat i omvärlden än en total hegemoni. Den regionala hegemonin skulle då exempelvis kunna utövas i Skandinavien.

Inom den liberala teorin finns det vissa skillnader gällande synen på *demokrati*. Dels finns det tron på att ett demokratiskt land inte går i krig, dels finns tron på att demokratiska länder inte går i krig mot varandra. Gemensamt för båda teorierna är emellertid att det är önskvärt att sprida demokrati i världen. Inom liberalismen är ett *ömsesidigt beroende* mellan stater en förutsättning för att trygga säkerheten i den internationella miljön. Det bidrar till att den ekonomiska och sociala kostnaden blir för hög för att ett krig ska vara rationellt. Liberaler har ofta ett fokus på ekonomins möjligheter, ett lands ekonomiska *tillväxt* anses bidra till att människor och stater bibehåller eller uppnår ett sådant välstånd att krig inte anses attraktivt.

Metod

Det finns ett behov av att distansera sig från omvärlden eftersom alla former av mellanstatliga beröringspunkter kan fungera som konfliktgrundande enligt realismen. Det är därför eftersträvsvärt att göra sig oberoende av omgivningen genom neutralitet. Den *oberoende neutraliteten* måste både vara trovärdig och kunna försvaras. Om staten inte förfogar över de resurser som krävs för att nå de försvarspolitiska målen kan det bli fråga om att dela resurser med andra stater. Det sker oftast genom *militära allianser*, dock aldrig i solidaritetssyfte utan endast för att det är av yttersta nödvändigheten för den egna statens säkerhet. *Maktbalansering* är också en viktig metod om det råder obalans i det internationella systemet. Maktbalanseringen kan ske

⁶⁷ Jfr: Westberg (2015), Gyllensporre (2016), Edström (2016) och Edström (2017).

genom att på ett eller annat sätt ansluta sig till den svagare sidan för att väga upp balansen likväl som att ansluta sig till den sida som kan erbjuda skydd mot det hot man anser föreligga den egna staten.

Liberaler menar att *mellanstatliga institutioner* som kan formulera gemensamma förhållningsregler, utfärda sanktioner och genomföra diplomatiska påtryckningar bidrar till att minimera säkerhetsdilemmat. Staten kan därför trygga sin säkerhet genom att upprätthålla och stärka viktigheten av institutionerna. Med *integration* skapas framförallt ett ömsesidigt beroende mellan människor och stater, integrationen som åsyftas i det här sammanhanget innebär socialt, ekonomiskt såväl som infrastrukturellt. En förutsättning för största möjliga tillväxt och ömsesidigt beroende är *frihandel*. Den fria handeln anses kunna ge tillväxt genom exempelvis minskade byråkratiska begränsningar och färre tullavgifter till stater.

Medel

De medel som anses överlägsna alla andra medel i den internationella politiken är de militära, anser realismen. De *militära medlen* är den yttersta garantin i en värld av själviska maktsökande stater. Militära medel, om de är tillräckliga, anses då fungera avskräckande mot eventuella hot. Neorealismen har dock poängterat möjligheterna med att även använda både *ekonomiska och diplomatiska medel* för att trygga säkerheten. Det kan ske genom sanktioner eller påtryckningar, dock anses det alltid sekundärt i förhållande till de militära medlen.

Liberalismen lägger ett större fokus på de *ekonomiska medlen*, genom att använda ekonomin på ett sätt som gynnar de allra flesta kommer det ske en avspänning i världen. Avspänningen beror på att ekonomin kan gynna andra aktörer än stater samt att en ekonomisk trygghet för människan och inom staten gör det ekonomiskt irrationella att gå krig. De *sociala påtryckningarna* är starkt kopplat till den sociala mellanstatliga integrationen. De sociala påtryckningarna kan ske genom internationella institutioner vilket ökar kraften, en hotfull stat framstår då snabbt som den normbrytande i det internationella systemet och kan förpassas till marginalen. Den *internationella rätten* har en liknande funktion som de internationella institutionerna men med det tillägget att den består av underskrivna avtal och traktat. En stat som bryter mot sådana skriftliga överenskommelser kan isoleras från inflytande i världssamfundet, beläggas med ekonomiska sanktioner eller stämplas som opålitlig.

Miljö

Det internationella systemet anses av realismen vara *anarkiskt rivaliserande* eftersom motsatta intressen leder till konflikt som ofta mynnar ut i krig. Vidare menar realister att det inte går att lita på någon annan stat eftersom alla stater handlar i egenvinning. Den egna statens suveränitet och inflytande kommer alltid att prioriteras före samarbeten eller solidaritet. *Statlig egoism*, präglar därför det internationella systemet.

Liberaler menar att det internationella systemet visserligen är anarkiskt men att olika aktörer skapar institutioner för att skapa ramar och förhållningssätt i systemet. Den internationella miljön kan därför beskrivas som *anarkisk lösningsorienterad*. Vidare anser liberaler att stater, och andra aktörer, har en vilja att samarbeta eftersom det kommer gynna dem. Liberalismen förespråkar en form av absolut vinning i samarbeten, där även en aktör som får en liten fördel blir nöjd trots att en annan aktör får en större fördel. *Samarbetsviljan* ifrågasätts av realismen eftersom den relativa fördelen alltid väger till någons fördel och då sjunker de andra staternas relativa makt.

Tabell B. Analysverktyg med indikatorer.

	Realism/Neorealism	Liberalism/Neoliberalism
Mål	<ul style="list-style-type: none">- Bevara statens suveränitet- Regional hegemoni- Status quo	<ul style="list-style-type: none">- Ömsesidigt beroende- Demokrati- Tillväxt
Metod	<ul style="list-style-type: none">- Oberoende neutralitet- Militär allians för egenvinning- Maktbalansering	<ul style="list-style-type: none">- Integration- Mellanstatliga institutioner- Frihandel
Medel	<ul style="list-style-type: none">- Militära medel (Primärt)- Ekonomiska medel (Sekundärt)- Diplomatiska medel (Sekundärt)	<ul style="list-style-type: none">- Ekonomiska medel- Sociala påtryckningar- Internationell rätt
Miljö	<ul style="list-style-type: none">- Anarkisk rivaliserande- Statlig egoism	<ul style="list-style-type: none">- Anarkisk lösningsorienterad- Samarbetsvilja

4. Analys

4.1 Resultat: Försvarsbeslut 2009

4.1.1 Mål

De säkerhetspolitiska målen som presenteras i propositionen har inslag av både realistiska och liberala resonemang. Regeringen själva beskriver de säkerhetspolitiska målen på nedanstående sätt.

Regeringens bedömning: Målen för vår säkerhet är:

- att värna befolkningens liv och hälsa,
- att värna samhällets funktionalitet och
- att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rätt[s]säkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.⁶⁸

Att värna befolkningens liv och hälsa kan till del ses som grundläggande och oberoende av teoretisk utgångspunkt, både realismen och liberalismen anser att det är statens skyldighet att skydda sin befolkning. Något som däremot sticker ut mot det liberala hållet är fokuset på demokrati och mänskliga fri- och rättigheter. På den punkten framgår den liberala indikatorn tydligt samtidigt som ingen tydlig indikation finns på realistiska mål.

De realistiska inslagen kan istället skönjas i formuleringar kring syfte och allmänt hållna målsättningar. Efter att ha presenterat mål som kan kategoriseras som typiskt liberala kan man i meningen efter läsa följande.

Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att garantera landets politiska oberoende och självständighet. Hävdandet av vårt lands suveränitet är en förutsättning för att Sverige ska kunna uppnå målen för vår säkerhet.⁶⁹

I ovan stycke framgår formuleringar som ”syftar ytterst” och ”en förutsättning” i samband med att Sverige ska försvara sin suveränitet, politiska oberoende och självständighet. Således uppfylls tveklöst den realistiska indikatorn som innebär att bevara statens suveränitet.

⁶⁸ Proposition 2008/09:140. S.14.

⁶⁹ Ibid.. S.14.

De resonemang som följer efter de säkerhetspolitiska målen pekar tydligt mot en liberal säkerhetssyn. De nationella intressena kretsar kring EU, FN och andra internationella institutioner. EU anses ha en särställning och multilaterala samarbeten som bidrar till gemensamma intressen och ett ömsesidigt beroende värderas högt av regeringen.

[...] det ligger i Sveriges intresse att främja internationellt säkerhets- och försvarssamarbete eftersom detta skapar förtroende mellan stater och lägger grunden för gemensam säkerhet.⁷⁰

Vi måste inte enbart skydda oss själva, utan även bidra till global och regional säkerhet och utveckling i enlighet med principerna i FN-stadgan, EU-fördraget och EU:s säkerhetsstrategi.⁷¹

EU intar en särställning i svensk utrikes- och säkerhetspolitik.⁷²

Sveriges säkerhet stärks genom europeisk integration.⁷³

Nedan presenteras en typisk realistisk aspekt som, i likhet med vad som identifierades med de säkerhetspolitiska målen, utgör en överdimension av den annars liberala politiken i avsnittet.

Genom detta ökar Sveriges och Europas inflytande samt möjligheten att påverka också globalt.⁷⁴

Inflytande och makt sammankopplas ofta med realismen och innebär en viktig pusselbit för att trygga sin säkerhet. Utöver den ovan nämnda meningen lyser realistiska säkerhetspolitiska mål med sin frånvaro. Realismen återfinns då tydligare i de försvarspolitiska målen, med undantag för ett visst fokus på internationellt samarbete och konflikthantering som inte direkt kan kopplas till territorialförsvaret.

Målet för det militära försvaret ska fr.o.m. 2010 vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att:

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig, samt
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.⁷⁵

⁷⁰ Proposition 2008/09:140. S.15.

⁷¹ Ibid.. S.15.

⁷² Ibid.. S.15.

⁷³ Ibid.. S.15.

⁷⁴ Ibid.. S.15.

⁷⁵ Ibid.. S.33.

Tydligast framgår att det militära försvarets bidrag till de mer övergripande säkerhetspolitiska målen är att hävda suveräniteten och de nationella intressena. Fortsatt framgår att försvaret har haft till uppgift att hävda det svenska territoriet och fortsättningsvis också ska ha det. Däremot presenteras ett antal andra uppgifter som snarare kan kopplas till den liberala skolan.

Målet för det militära försvaret uppnås inte enbart genom hävdande av landets gränser och territoriella integritet. Våra intressen måste hävdas såväl i Sverige, som i närområdet och utanför närområdet.⁷⁶

Bevarandet av landets suveränitet för självbestämmande och territoriell integritet framstår som ett mål i mängden. Det framgår att det skulle vara ett otillräckligt mål att enbart hävda den svenska suveräniteten. Övriga mål som presenteras har i huvudsak en liberal utgångspunkt med fokus på kollektiv säkerhet och ett ömsesidigt beroende.

4.1.2 Metod

När det gäller metoder för att trygga den svenska säkerheten är regeringen tämligen tydlig. Den svenska säkerheten uppnås främst i samverkan med andra, dels genom solidaritetsförklaringen men också genom att ingå ett långtgående nordiskt samarbete. Något som också nämns är att engagemang i EU-, FN- och Nato-ledda fredsfrämjande insatser bör öka.⁷⁷

Neutralitet är inte ett alternativ eftersom Sverige är medlem av en politisk allians i form av EU, skriver regeringen. Det medges att inga ömsesidiga försvarsförpliktelser finns mellan staterna, samtidigt poängteras att medlemsländerna tar ett solidariskt ansvar för Europas säkerhet.

Medlemskapet i EU innebär att Sverige ingår i en politisk allians, där medlemsländer inte har försvarsförpliktelser i förhållande till varandra, men tar ett solidariskt ansvar för Europas säkerhet. I detta ligger att en neutralitetsoption inte är möjlig vid en konflikt i närområdet.⁷⁸

Det framgår med all tydlighet att det inte är fråga om någon neutralitetspolitik och isolering mot andra stater. Snarare är det en långtgående integration och solidaritet som är Sveriges väg mot säkerhet, EU:s säkerhetspolitiska inflytande ska stärkas står det.

⁷⁶ Proposition 2008/09:140. S. 35.

⁷⁷ Ibid.. S.29.

⁷⁸ Ibid.. S.30.

Regeringen anser att dagens hot mot fred och säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder och organisationer.⁷⁹

EU bör stärkas som aktör på den utrikes- och säkerhetspolitiska arenan.⁸⁰

För att hantera det Ryssland som beskrivs som auktoritärt och stormaktssuktande menar regeringen att dialog, demokratisk utveckling och integration är vägen framåt.

Den bilaterala och multilaterala dialogen med Ryssland är viktig för att påverka Rysslands utveckling i demokratisk riktning, motverka dess isolering samt verka för landets integration i ett vidare internationellt samarbete, [...]»⁸¹

Ett stycke sticker ut i realistisk riktning, det är den inhemska militära förmågan. Den nationella militära förmågan syftar då till att främja Sveriges suveränitet, inga formuleringar om samarbete eller tillsammans med andra framgår i stycket.

Den strategiska utvecklingen i vårt närområde medför ett behov av en militär förmåga till proaktivt nationellt agerande för att främja målen för vår säkerhet, Sveriges suveränitet, suveräna rättigheter och nationella intressen.⁸²

Förutom ovan stycke lyser de realistiska indikatorerna med sin frånvaro. De metoder som Sverige ska nyttja sig av är nästan uteslutande liberala till sin natur.

4.1.3 Medel

Det militära maktmedlet har en särställning i propositionen då dokumentet också fungerar som försvarsmaktens inriktning för kommande försvarsbeslutsperiod. Den omorganisation som presenteras i propositionen syftar ytterst till att öka förbandens tillgänglighet och operativa förmåga. Fortsatt prioriterar regeringen att Försvarsmaktens förband har hög tillgänglighet före att de har god uthållighet. Fokus riktas också om från territorialförsvar mot internationella insatser och operationer i närområdet.⁸³

⁷⁹ Proposition 2008/09:140. S.30.

⁸⁰ Ibid.. S.31.

⁸¹ Ibid.. S.32.

⁸² Ibid.. S.33.

⁸³ Ibid.. S.10.

Även om det militära medlet har en central roll i dokumentet framgår det med tydlighet att det militära försvarets förmåga, materiel och personalmängd inte får innebära en kostnad utanför ekonomisk ram. Ambitionssänkningar och ekonomisk rationalitet är återkommande uppmaningar.

I takt med att resurser frigörs ska det nya mer användbara försvaret skapas, där kostnads- och ambitionshöjningar i operativ verksamhet balanseras mot rationaliseringar och ambitionssänkningar.⁸⁴

Innebörden av det torde vara att realismen och den maktpolitiska rationalismen får stå tillbaka mot den liberala ekonomiska rationalismen när det gäller prioritering av försvaret. Vidare finns ett fokus på internationella insatser och krishantering som inte nödvändigtvis är kompatibelt med det territoriella försvarets organisation. Att militära enheter som skapar fred någon annanstans är dimensionerande framgår i de formuleringar som regeringen presenterar.

I dag kan emellertid konflikter och krig utanför landets gränser få allvarliga återverkningar för Sverige och det svenska samhället.⁸⁵

Inom EU, FN och Nato är expeditionära militära förband efterfrågade och prioriterade.⁸⁶

Den internationella rätten i form av FN-stadgan värderas högt och ett fokus på säkerhetsreformer och civila insatser i andra länder anses vara av likvärdig vikt som militära insatser. De militära maktmedlen framstår som nedtonade i propositionen.

De nära sambanden mellan säkerhet, utveckling, de mänskliga rättigheterna och demokrati samt respekt för internationell humanitär rätt är centrala utgångspunkter i internationell krishantering.⁸⁷

Det multilaterala samarbetet är avgörande för den svenska säkerhetspolitiken menar regeringen. Andra länder och organisationer beskrivs som möjliga aktörer i sådana samarbeten. Vidare framgår att Sverige förväntar sig hjälp i händelse av en kris eller konflikt som drabbar landet, regeringen hänvisar till den solidaritetsförklaring som innefattar EU och de nordiska länderna.

⁸⁴ Proposition 2008/09:140. S.13.

⁸⁵ Ibid.. S.35.

⁸⁶ Ibid.. S.31.

⁸⁷ Ibid.. S.31.

Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas.⁸⁸

Hjälpen skulle kunna ses i skenet av att Sverige, i realistisk anda, vill kunna använda andra staters resurser i fråga om försvaret av landet. Det som emellertid gör att solidaritetsförklaringen inte kan kvala in som ett realistiskt medel är att det inte finns några förpliktelser att hjälpa till och därmed inga garantier för att få hjälp.

4.1.4 Miljö

I regeringens proposition är det särskilt ett avsnitt som är intressant kopplat till miljöfaktorn i analysen och det är *4.2 Säkerhetspolitisk omvärldsbeskrivning*.⁸⁹ Där beskriver regeringen det säkerhetspolitiska läget i omvärlden och särskilt det som förväntas påverka svensk försvars- och säkerhetspolitik.

I omvärldsbeskrivningen framgår att EU är en politisk allians där medlemsländerna tar ett solidariskt ansvar för den gemensamma säkerheten. Unionen och dess samarbete med FN beskrivs som centralt i den övergripande säkerhetsfrågan.⁹⁰ EU beskrivs således som en union med gemensamma intressen och integration mellan medlemsstaterna, typbilden av en liberal institution. Vidare beskrivs den euroatlantiska länken som betydelsefull för Europas säkerhet, USA:s engagemang i Europa anses avgörande i den frågan.

Detta grundar sig på insikten om att många globala och regionala utmaningar enbart kan bemötas om Europa och USA agerar tillsammans.⁹¹

Det säger emellertid inget om huruvida det är en liberal eller realistisk utgångspunkt som leder till den slutsatsen. Längre ner på sidan blir det emellertid tydligt att det är den liberala synen på säkerhet som ligger bakom samarbetsviljan. Multilaterala samarbeten, mänskliga rättigheter och demokrati beskrivs som centralt.

⁸⁸ Proposition 2008/09:140. S.29.

⁸⁹ Ibid.. S.16-33.

⁹⁰ Ibid.. S.17-18.

⁹¹ Ibid.. S.19.

[...]stärkandet av det multilaterala systemet och respekten för demokrati, de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt samt i frågor som rör klimathot och hur en global hållbar utveckling bör främjas.⁹²

I beskrivningen av Ryssland och dess säkerhetspolitiska ambitioner lyser emellertid de realistiska perspektiven igenom. Ryssland anses vilja återta sin forna roll som stormakt och utvecklas i auktoritär riktning enligt regeringen.

Det finns en politisk ambition att återta stormaktsrollen och med alla tillgängliga medel, inklusive militära, kunna hävda nationella intressen.⁹³

Även om Rysslands ambitioner upprepande beskrivs utifrån realistiska termer så anser regeringen att lösningen trots allt finns bland de liberala idéerna. Relationen mellan Ryssland och övriga världen kan förbättras med ett antal liberala metoder.

Globaliseringen, näringslivets intressen och de ömsesidiga beroendena är faktorer som kan motverka försämrade relationer och som på sikt kan bidra till en stegvis normalisering i förbindelserna mellan Ryssland och omvärlden.⁹⁴

Några av de säkerhetshot och utmaningar som kan påverka Sverige anses vara pandemier, naturkatastrofer, klimatförändringar och massförstörelsevapen. Det framgår också att ett väpnat angrepp mot Sverige är osannolikt. Vidare menar regeringen att det sker en förändring i den säkerhetspolitiska situationen i norra Europa med Ryssland i fokus.⁹⁵ De övergripande lösningarna för att trygga säkerheten präglas av liberala idéer i form av handel, samarbete och integration.

Gränsöverskridande samarbete, handel och integration främjar en positiv utveckling i stora delar av världen.⁹⁶

⁹² Proposition 2008/09:140. S.19-20.

⁹³ Ibid.. S.24.

⁹⁴ Ibid.. S.25.

⁹⁵ Ibid.. S.28.

⁹⁶ Ibid.. S.27.

4.1.5 Sammanställning

Tabell C. Sammanställning av resultat Försvarsbeslut 2009.

	Realism/Neorealism		Liberalism/Neoliberalism	
Mål	Bevara statens suveränitet	JA	Ömsesidigt beroende	JA
	Regional hegemoni	NEJ	Demokrati	JA
	Status quo	NEJ	Tillväxt	JA
Metod	Oberoende neutralitet	NEJ	Integration	JA
	Militär allians för egenvinning	NEJ	Mellanstatliga institutioner	JA
	Maktbalansering	NEJ	Frihandel	NEJ
Medel	Militära medel (Primärt)	NEJ	Ekonomiska medel	NEJ
	Ekonomiska medel (Sekundärt)	NEJ	Sociala påtryckningar	JA
	Diplomatiska medel (Sekundärt)	JA	Internationell rätt	JA
Miljö	Anarkisk rivaliserande	NEJ	Anarkisk lösningsorienterad	JA
	Statlig egoism	NEJ	Samarbetsvilja	JA

Tabellen visar att endast två av de elva realistiska indikatorerna inom de olika elementen kunde återfinnas. Vidare kunde nio av de elva indikatorerna för liberalism återfinnas. Det visar att de realistiska idéerna hade ett relativt lågt genomslag medan de liberala indikatorerna återfanns i avsevärt mycket högre utsträckning.

4.2 Resultat: Försvarsbeslut 2015

4.2.2 Mål

De övergripande målen med svensk säkerhet överensstämmer med de tidigare beslutade målen som presenterade i det tidigare försvarsbeslutet från 2009. Dock har målen fått en ytterligare förklarande dimension som poängterar vissa, för undersökningen, intressanta aspekter.

Vi måste kunna värna vår suveränitet, svenska rättigheter och intressen, våra grundläggande värderingar samt skydda svensk handlingsfrihet inför politisk, militär eller annan påtryckning.⁹⁷

⁹⁷ Proposition 2014/15:109. S.7.

Det läggs här in ett tydligt fokus på behovet av att skydda den svenska suveräniteten och det finns även en inriktning att skydda handlingsfriheten inför yttre påverkan. Att bevara den rådande ordningen i Sverige och Europa genomsyrar målen. Det finns en tydlig ambition att kunna vara självständig gentemot annan stat eller organisation om så önskas. Samtidigt framgår det i stycket under att samarbete och solidaritet bidrar till att nå de säkerhetspolitiska målen.

Säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra. Den svenska säkerhetspolitiken ska, [...], förebygga krig och framväxten av hot mot svensk, nordisk och europeisk säkerhet. Säkerhetspolitiken ska genom vårt stöd till Förenta nationerna (FN) bidra till global fred, säkerhet och utveckling. Sverige tar [...] solidariskt ansvar för Europas säkerhet och för EU:s möjlighet att verka för fredlig och demokratisk utveckling i vår omvärld.⁹⁸

När det gäller målen för det militära försvaret isolerat är det huvudsakligen de realistiska delarna i de övergripande målen som ska tillgodoses. Det enda som har en liberal koppling är egentligen att försvaret ska kunna genomföra internationella insatser bortom närområdet samt operera tillsammans med andra.

Målet för det militära försvaret ska från och med 2016 vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen, [...]
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp [...]⁹⁹

Det civila försvaret har i propositionen getts en målsättning som handlar om att bidra till Försvarsmaktens förmåga, en innebörd som kan tolkas utifrån en ståndpunkt att det militära försvaret är huvudaktören i sammanhanget.

Målet för det civila försvaret ska från och med 2016 vara att [...]

- bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.¹⁰⁰

4.2.3 Metod

Regeringen visar att den fortsatt har en hög tilltro till internationella institutioner som säkerhetspolitiskt verktyg. FN anses fortsatt ha en avgörande roll för svensk säkerhetspolitik.

⁹⁸ Proposition 2014/15:109. S.7-8.

⁹⁹ Ibid.. S.52.

¹⁰⁰ Ibid.. S.59.

De principer för mellanstatligt samarbete som anges i FN-stadgan utgör grunden för det globala kollektiva säkerhetssystemet och det är angeläget att slå vakt om dessa.¹⁰¹

På samma sätt anses EU vara en fortsatt inflytelserik aktör, även på den säkerhetspolitiska arenan. Här upprepas vissa delar som även fanns formulerade i den förra propositionen men också exempel på framgångsrika aktioner som har gått genom EU.

Samarbetet i EU intar en särställning i svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Europeiska unionen bidrar till fred och säkerhet i sitt närområde och globalt.¹⁰²

På bland annat svenskt initiativ upprättade EU en civil rådgivande insats till stöd för reform av den civila säkerhetssektorn i Ukraina (EUAM Ukraina).¹⁰³

Det är tydligt att Sverige använder de mellanstatliga institutionerna för att främja den allmänna och egna säkerheten, regeringen menar också att säkerhet är något som byggs solidariskt med andra.

Säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra och hot mot fred och säkerhet avvärjs i gemenskap och samverkan med andra länder och organisationer.¹⁰⁴

Den svenska solidaritetsförklaringen gentemot EU och de nordiska länderna upprepas i propositionen och efterföljs av ett klargörande i vad solidaritetsförklaringens inte innebär.

Den svenska solidaritetsförklaringen, den nordiska solidaritetsdeklarationen och det nordiska försvarssamarbetet omfattar inga ömsesidiga militära förpliktelser och är därför ingen ersättning för de kollektiva åtaganden som finns för medlemmarna i Nato.¹⁰⁵

I klartext skriver alltså regeringen att det inte finns några förpliktelser, således lutar sig Sverige på att andra länder agerar solidariskt istället för att landet ingår en allians med säkerhetsgarantier men också egna förpliktelser. Ett samarbete som regeringen verkar vara beredda att ta ett

¹⁰¹ Proposition 2014/15:109. S.33.

¹⁰² Ibid.. S.35.

¹⁰³ Ibid.. S.35.

¹⁰⁴ Ibid.. S.20.

¹⁰⁵ Ibid.. S.21.

steg längre är det med Finland. Angående det svensk-finska samarbetet skriver regeringen följande:

Exempel på detta kan vara hävdandet av respektive lands territoriella integritet eller utövande av rätten till självförsvar enligt artikel 51 i FN:s stadga.¹⁰⁶

Fortsatt är det dock inte tal om några förpliktelser i samarbetet, möjligheter är det som lyfts upp som syftet med ett fördjupat samarbete.

Samarbetet innebär en möjlighet till gemensamt agerande, men inte några utfästelser.¹⁰⁷

Sverige har också sedan tidigare ett partnerskap med Nato som exempelvis innebär möjligheter att delta i övningar, få insyn i försvarsplaneringen och delta i Natoledda insatser. Partnerskapet fördjupades ytterligare den 4 september 2014 då Sverige undertecknade ett samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd. Det innebär i korthet att kunna ta emot Natotrupper på svenskt territorium.¹⁰⁸ Det är tydligt att Sverige vill fördjupa vissa samarbeten inom ramen för säkerhetspolitiken, dock finns det fortsatt inga avtalade garantier med Nato, Finland eller annan aktör.

Sveriges samarbete med Nato begränsas ytterst av att vi inte åtar oss försvarsförpliktelser.¹⁰⁹

Den säkerhetspolitiska inriktning tyder på att regeringen anser att Sveriges försvarsförmåga inte lever upp till de krav som den säkerhetspolitiska situationen kräver. För att balansera hoten i omvärlden, särskilt Europa vill därför regeringen stärka den svenska försvarsförmågan parallellt med att fördjupa samarbeten.

Genom att kunna möta ett väpnat angrepp bör Försvarsmakten, tillsammans med övriga delar av totalförsvaret och vid sidan av politiska, diplomatiska och ekonomiska medel, utgöra en tröskel för den som skulle vilja angripa Sverige eller använda militära maktmedel för att utöva påtryckningar mot Sverige. En trovärdig militär förmåga bidrar till fortsatt fredlig utveckling och politisk handlingsfrihet.¹¹⁰

¹⁰⁶ Proposition 2014/15:109. S.24.

¹⁰⁷ Ibid.. S.24.

¹⁰⁸ Ibid.. S.37.

¹⁰⁹ Ibid.. S.38.

¹¹⁰ Ibid.. S.47.

4.2.4 Medel

De medel som regeringen lyfter fram i propositionen innehåller både typiskt liberala och typiskt realistiska delar. Den samlade bedömningen av vilka medel som anses ha högst prioritet framgår inte med tydlighet, däremot finns det tendenser mot att de militära medlen ändå har en särskild betydelse.

Försvarsmakten ska, tillsammans med övriga delar av totalförsvaret och jämte politiska, diplomatiska och ekonomiska medel, utgöra en tröskel för den som skulle vilja angripa Sverige eller använda militära maktmedel för att utöva påtryckningar mot Sverige. En trovärdig militär förmåga bidrar till fortsatt fredlig utveckling och politisk handlingsfrihet.¹¹¹

Militära, politiska, diplomatiska och ekonomiska medel lyfts alltså upp och presenteras som möjliga och användbara medel för att säkra Sveriges trygghet. Samtidigt poängteras att en trovärdig militär förmåga bidrar till fred och handlingsfrihet vilket är en realistisk utgångspunkt. Regeringens prioritering av försvaret framgår också av de ekonomiska styrningarna.

I dessa ingår en överföring om 1,3 miljarder kronor 2016 t.o.m. 2020 från anslaget 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt till att stärka anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap. [...] Därför får i försvarsinriktningsperioden 2016 t.o.m. 2020 den samlade försvarsekonomin ett tillskott om ytterligare 10,2 miljarder kronor. Anslagen förstärks successivt i perioden.¹¹²

Dels sker en förskjutning av de ekonomiska medlen från expeditionära insatser till förbands- och övningsverksamhet i Sverige, dels ges ett ekonomiskt tillskott om 10,2 miljarder kronor för beslutsperioden. Vidare menar regeringen att en satsning på militär underrättelseverksamhet och cyberförmåga är avgörande i det rådande säkerhetspolitiska klimatet.

I det nya osäkrare säkerhetspolitiska läget är försvarsunderrättelse- och cyberförsvarsförmåga centralt. [...] Såväl den svenska försvarsförmågan som möjligheterna för Sverige att föra en självständig och aktiv säkerhets-, utrikes- och försvarspolitik är beroende av en god försvarsunderrättelseförmåga.¹¹³

Relevansen av militära medel och förmågor understryks också genom att det organiseras en stridsgrupp på Gotland där det sedan en tid inte funnits kontinuerlig militär närvaro.

¹¹¹ Proposition 2014/15:109. S.8.

¹¹² Ibid.. S.9.

¹¹³ Ibid.. S.11.

En stridsgrupp Gotland organiseras från och med 2018. Stridsgruppen utgörs av ett stående mekaniserat kompani och ett stridsvagnskompani som är kontraktsförband.¹¹⁴

Samtidigt framgår det i propositionen att andra medel i säkerhetspolitiken är viktiga och har en hög prioritet för att trygga säkerheten, åtminstone säkerhet i ett något vidgat begrepp.

Sverige har flera säkerhetspolitiska instrument till sitt förfogande för att hantera utmaningar i närområdet och bortom närområdet, bl.a. diplomati, handel, bistånd och totalförsvaret.¹¹⁵

Regeringen ger exempel på flera medel som kan användas inom svensk säkerhetspolitik, samtidigt framgår det att de medlen inte ytterst syftar till att värna Sveriges suveränitet eller territoriella integritet. Det tyder återigen på att det militära medlet ändå har en särställning bland de tillgängliga medlen. Det finns emellertid utrymme för att göra andra tolkningar i senare stycken.

Inom Europa finns ett ömsesidigt beroende som stärker solidariteten mellan länderna. Sverige är solidariskt med andra och står inte heller ensamt inför hoten och utmaningarna.¹¹⁶

Regeringen uttrycker en solidarisk anda och ett ömsesidigt beroende där avsaknaden av förpliktelser kan ses i skenet av sociala påtryckningar från svensk sida, dels genom solidaritetsförklaringen, dels genom att påtala EU:s och FN:s legitimitet att agera säkerhetspolitiskt.

FN är garant för den globala säkerhetsordningen och är som sådan avgörande för Sverige.¹¹⁷

Europeiska unionen bidrar till fred och säkerhet i sitt närområde och globalt. Dess fördel är den stora bredd av olika verktyg: diplomati, bistånd, handel samt militära och civila krishanteringsförmågor som unionen har till sitt förfogande.¹¹⁸

En insikt om att militära medel i allmänhet och kärnvapen i synnerhet återigen har fått en central roll i den internationella säkerhetspolitiken framgår också i propositionen.

¹¹⁴ Proposition 2014/15:109. S.13.

¹¹⁵ Ibid.. S.20.

¹¹⁶ Ibid.. S.21.

¹¹⁷ Ibid.. S.34.

¹¹⁸ Ibid.. S.35.

Kärnvapen tillmäts åter en stor säkerhetspolitisk roll. [...] För i stort sett alla världens stater är också upprätthållandet av egna militära styrkor en kärnuppgift och ett medel för att redan i fredstid slå vakt om suveränitet och territoriell integritet.¹¹⁹

Med bakgrund av ovanstående menar regeringen att försvarsförmågan bör stärkas samt att det militära maktmedlet fyller en vital funktion även i fredstid.

Genom val av exempelvis övningsplats, scenarier och samarbeten med andra länder kan beslutsamhet och förmåga att försvara hela territoriet visas i fredstid vilket bidrar till att höja tröskeln mot angrepp, hot och påtryckningar.¹²⁰

Avslutningsvis kan konstateras att det finns en viss svårighet i att utläsa vilken prioriteringsordning de olika säkerhetspolitiska medlen har, vissa motsägelser förekommer och andra slutsatser framkommer av antydningar eller val av formuleringar i propositionen. Klart är åtminstone att det militära maktmedlet anses relevant och bör vara trovärdigt, även vad det gäller nationellt försvar.

4.2.1 Miljö

Det framgår i propositionen att det säkerhetspolitiska läget i Europa har försämrats, Rysslands aggression mot Ukraina med annekteringen av Krim som ett tydligt exempel anses vara en stor bidragande faktor till bedömningen.

Det är den största utmaningen mot den europeiska säkerhetsordningen sedan den etablerades för ett kvarts sekel sedan.¹²¹

Det allmänna säkerhetsläget i världen betraktas av regeringen som konfliktorienterad till sin karaktär, det internationella systemet anses bestå av stor osäkerhet och konkurrens mellan stater och andra aktörer. Många av osäkerheterna kan emellertid utgöra incitament för samarbete, det är dock mindre troligt menar regeringen.

Flera internationella institutioner och regimer visar tecken på utmattnings samtidigt som de utmanas från flera håll av både statliga och icke-statliga aktörer.¹²²

¹¹⁹ Proposition 2014/15:109. S.42.

¹²⁰ Ibid.. S.55.

¹²¹ Ibid.. S.22.

¹²² Ibid.. S.21.

Det är mot den bakgrunden bekymmersamt att FN:s säkerhetsråd i stort sett stått maktlöst inför utvecklingen i Ukraina och Syrien.¹²³

[...] globaliseringen tillsammans med ekonomiska och ekologiska utmaningar, såsom ett förändrat klimat, kan utgöra incitament till ökat samarbete, men mer troligt är att instabiliteten i det internationella systemet och konkurrens mellan olika aktörer ökar.¹²⁴

De realistiska indikatorerna är framstående i regeringens omvärldsbeskrivning och det finns en uttalad skepsis mot att de liberala idéerna om en stabil omvärld med samarbetsvilja, integration och fungerande mellanstatliga institutioner. Regeringen gör också bedömningen att det är stater som utgör de centrala aktörerna i ännu större utsträckning än tidigare.

Flera faktorer, bland annat Rysslands ökande ambitioner och mer konfrontatoriska hållning, pekar på den ökande betydelsen av stater som säkerhetspolitiska aktörer.¹²⁵

Utvecklingen i närområdet präglas också av Rysslands upprustning och agerande, i Östersjön likväl som i Ukraina.¹²⁶ Ryssland prioriterar tydligt de militära medlen framför exempelvis ekonomisk tillväxt, det framgår av regeringens bedömning.

Trots nuvarande ekonomiska svårigheter prioriteras den ryska försvarssektorn fortsatt. Den ryska ledningen har visat att den också är beredd att använda den militära förmågan för att uppnå sina politiska mål.¹²⁷

Säkerhetsläget i Östersjöområdet präglas till stor del av USA:s närvaro, de baltiska ländernas Nato-medlemskap samt av EU-medlemskapet. Regeringens bedömning är att den militära alliansen tillsammans med den politiska alliansen bidrar positivt till säkerheten i området.

Natos kollektiva försvarsgarantier och en amerikansk närvaro i Europa ses som garanten för säkerhet. Även EU-medlemskapet är säkerhetspolitiskt viktigt.¹²⁸

¹²³ Proposition 2014/15:109. S.22.

¹²⁴ Ibid.. S.22.

¹²⁵ Ibid.. S.22.

¹²⁶ Ibid.. S.22-23.

¹²⁷ Ibid.. S.22.

¹²⁸ Ibid.. S.25.

Det finns alltså maktbalansaspekter som ofta kopplas samman med realismen men också en samarbetsvilja där Nato präglas av det neorealistiska småstatsalternativet och EU exemplifierar det neoliberal institutionella alternativet.

4.2.5 Sammanställning

Tabell D. Sammanställning av resultat Försvarsbeslut 2015.

	Realism/Neorealism		Liberalism/Neoliberalism	
Mål	Bevara statens suveränitet	JA	Ömsesidigt beroende	JA
	Regional hegemoni	NEJ	Demokrati	JA
	Status quo	JA	Tillväxt	NEJ
Metod	Oberoende neutralitet	NEJ	Integration	JA
	Militär allians för egenvinning	NEJ	Mellanstatliga institutioner	JA
	Maktbalansering	JA	Frihandel	NEJ
Medel	Militära medel (Primärt)	JA	Ekonomiska medel	JA
	Ekonomiska medel (Sekundärt)	JA	Sociala påtryckningar	JA
	Diplomatiska medel (Sekundärt)	JA	Internationell rätt	JA
Miljö	Anarkisk rivaliserande	JA	Anarkisk lösningsorienterad	NEJ
	Statlig egoism	JA	Samarbetsvilja	JA

Tabellen ovan visar att åtta av de elva realistiska indikatorerna inom de olika elementen kunde återfinnas. Vidare kunde likaså åtta av de elva indikatorerna för liberalism återfinnas. Således framgår att de liberala och realistiska idéerna har en likvärdig och relativt hög grad av förekomst i försvarsbeslutet från 2015.

5. Avslutning

5.1 Slutsats

Syftet med undersökningen var att, utifrån två erkända teorier inom internationella relationer, analysera den svenska försvars- och säkerhetspolitikens inriktning de senaste tio åren. Vidare syftade undersökningen till att svara på om det försämrade säkerhetsläget i Europa under 2010-talet har inneburit någon förskjutning i Sveriges syn på sin säkerhet. Undersökningen utgick från två frågeställningar: ”Hur kan Sveriges försvarsbeslut 2009 respektive 2015 förstås utifrån de teoretiska skolorna realism och liberalism?” Samt ”Har det förändrade säkerhetspolitiska läget i närområdet inneburit en förskjutning av hur Sverige ser på sin säkerhet mellan de två försvarsbesluten?”. Resultatet visar att försvarsbeslutet från 2009 tydligt präglades av den liberala synen på säkerhet medan försvarsbeslutet från 2015 har en likvärdig balans mellan den liberalistiska och realistiska synen. Undersökningen visar därmed även att det har skett en förskjutning mellan försvarsbesluten, den ändrade inriktningen motiverar regeringen med det försämrade omvärldsläget vilket tyder på realismens ökade relevans i statsledningens ögon vid en osäkrare omvärld.

Den svenska försvars- och säkerhetspolitiken har visat sig vara föränderlig och anpassningsbar utifrån den rådande internationella miljön. Den tydligaste skildringen av förändringen finns i synen på nationellt militärt försvar. Från att ha organiserat en insatsorganisation som var dimensionerad för utlandsmissioner och hög tillgänglighet har Sverige skiftat om inriktningen för Försvarsmakten till att istället organisera ett invasionsförsvar av det egna territoriet. En viktig slutsats utifrån det är att omvärldsläget snabbt kan förändras och skapa andra behov än vad som tidigare förelåg. Vidare innebär det att radikalt olika beslut kan fattas från ett försvarsbeslut till ett annat vilket ställer krav på Försvarsmakten att vara en flexibel organisation. Samtidigt framgår det att de beslut som fattas också kan ta lång tid att genomföra, därför innebär det en openbar risktagning att peka försvaret av landet i olika riktningar från ett beslut till ett annat.

5.2 Diskussion

Det är intressant att de liberala idéerna, som så tydligt präglade politiken på området kring slutet av 00-talet, i stor utsträckning fortfarande fanns kvar under mitten av 10-talet trots att realismen tog stora kliv mellan perioderna. Det kan givetvis bero på flera saker men en anledning är sannolikt att liberalismen och realismen delvis kan fungera parallellt. Visserligen finns det vissa aspekter som teorierna har rakt motsatta uppfattningar om men de verkar även kunna bidra till just den bredd av perspektiv som eftersöktes i den här undersökningen. Resultatet innebär också att undersökningen faller in i den högen av forskning som visar att den realistiska synen på säkerhet får ett uppsving under ett osäkert säkerhetspolitiskt läge. På samma sätt kan konstateras att den liberala synen på säkerhet dominerar i en säkerhetspolitisk miljö som upplevs lugn.

Det är även viktigt att poängtera vilka aspekter som är relevanta men inte finns med i resultatet av den här undersökningen. Dels har analysen en avgränsning i val av teorier vilket innebär att flera nyanser och aspekter på säkerhet antagligen hade identifierats med ytterligare teoretiska perspektiv. Dels finns det utrymme för regering och riksdag att ta beslut under beslutsperioden som inte återfinns i propositionerna. Således är det sannolikt så att den försvars- och säkerhetspolitiken som i praktiken genomförs skiljer sig något från det som framgår i propositionerna.

5.3 Betydelse för officersprofessionen

Den hårfina gränsen mellan strategi, försvarspolitik och säkerhetspolitik innebär att många frågor överlappar de olika områdena. Genom att ha en förståelse för den säkerhetspolitiska dimensionen skapas en spårbarhet till de försvarspolitiska besluten likväl som det militärstrategiska utrymmet för landets försvarsmakt. Som officer är det inte helt otänkbart att, någon gång i karriären, delta i både operativ och strategisk planering samt genomförande. Det framstår då som nödvändigt att förstå vilka begränsningar och möjligheter som finns i ett eventuellt militärt samarbete med andra stater och aktörer. Vidare har undersökningsmaterialet i form av försvarsbesluten en tydlig bäring mot vad Försvarsmakten ska uppnå och hur den ska organiseras i kommande period. Att kritiskt granska och förstå försvarsbesluten i skenet av regeringens försvars- och säkerhetspolitik blir då viktigt för att förstå den egna organisationens roll i upprätthållandet av den egna staten.

5.4 Fortsatt forskning

En analys av andra staters försvarspolitiska avvägningar framstår som intressant ur ett generaliserbarhetsperspektiv. Kan liknande stater eller stater med motsvarande geostrategiskt läge innebära en liknande försvars- och säkerhetspolitisk avvägning eller skiljer det sig? Varför skiljer det sig i sådana fall? Vidare blir det intressant att undersöka det kommande försvarsbeslutet som förväntas tas 2020. Lyser realismen ännu starkare i det kommande försvarsbeslutet i och med det fortsatt osäkra omvärldsläget eller har liberalismen återtagit kommandot i Sveriges syn på säkerhet? En viss fingervisning kan vi nog få redan i maj 2019 då försvarsberedningens rapport ska presenteras. Avslutningsvis skulle ytterligare teoretiska perspektiv på de svenska försvarsbesluten kunna ge intressanta observationer och slutsatser som har förbisetts i den här undersökningen.

5.5 Sammanfattning

Mot bakgrund av det allt osäkrare omvärldsläget analyseras Sveriges försvars- och säkerhetspolitik de senaste tio åren. Undersökningsmaterialet består av de två senaste försvarsbesluten, tillika proposition 2008/09:140 samt proposition 2014/15:109. Den teoretiska anknytningen utgjordes av två etablerade och flitigt använda skolor inom internationella relationer, realism och liberalism. För att samla in empiri från dokumenten användes metoden kvalitativ textanalys.

Analysen visar att försvarsbeslutet från 2009 präglades av en liberalistisk säkerhetspolitik där samarbete, integration, ömsesidigt beroende och öppenhet ansågs säkerhetsfrämjande både regionalt och globalt. Analysen visar också att de realistiska säkerhetsperspektiven i form av territoriell integritet, suveränitet, oberoende och militärt försvar stod för en markant ökning till försvarsbeslut 2015. Samtidigt återfanns många av de liberala idéerna även i det senare försvarsbeslutet då EU, FN och mellanstatligt samarbete fortsatt beskrevs som viktiga faktorer för den svenska säkerheten. Den realistiska synen på säkerhet gick alltså från näst intill obefintlig i det förra försvarsbeslutet till likvärdig med den liberala synen i det senare. Förskjutningen är anmärkningsvärd och tyder på att Sverige, åtminstone delvis, har ändrat synen på sin egen säkerhet i grunden till följd av det försämrade säkerhetsläget i närområdet.

Källförteckning

Offentligt tryck

Proposition 2008/09:140. *Ett användbart försvar.*

Proposition 2014/15:109. *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016-2020.*

Regeringen (2017). *Nationell säkerhetsstrategi.*

Litteratur

Andrén, Nils (2002). *Säkerhetspolitik: Analyser och tillämpningar*. 2. Uppl., Stockholm, Norstedts Juridik AB.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3. Uppl., Lund, Studentlitteratur AB.

Bengtsson, Rikard, Ericson, Magnus, Hall, Martin & Kronsell, Annica, (2001). *Perspektiv på världspolitik*. Studentlitteratur AB.

Britz, Malena & Holmberg, Arita (2015). Sverige och europeisk säkerhets- och försvarspolitik: Utvecklingstendenser i en sammanflätad process. I *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. Engelbrekt, Kjell, Holmberg, Arita & Ångström, Jan (red.). 35-57. 2. Uppl., Norstedts juridik AB.

Carlsnaes, Walter, Risse, Thomas & Simmons, Beth A. (red.) (2002). *Handbook of international relations*. SAGE Publications.

Clausewitz, Carl von (1832, 2002). *Om kriget*. Bonnier förlag.

Cottey, Andrew (2013). *The European Neutrals and NATO: Ambiguous Partnership*. Contemporary Security Policy, Vol.34, No.3.

Dalsjö, Robert (2015). Från neutralitet till solidaritet: Omgestaltningen av Sveriges säkerhetspolitik efter det kalla kriget. I *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. Engelbrekt, Kjell, Holmberg, Arita & Ångström, Jan (red.). 165-190. 2. uppl., Norstedts juridik AB.

Dunne, Tim, Kurki, Milja & Smith, Steve (2016). *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. 4th ed. Oxford university press.

Edström, Håkan (2016). *Gömd eller glömd?: Realism i den svenska riksdagsdebatten*. Statsvetenskaplig tidskrift, årgång 118, del 4, 529-562.

Edström, Håkan (2017). *Tradition eller förnyelse?*. Lund, Studentlitteratur AB.

Edström, Håkan, Gyllensporre, Dennis & Westberg, Jacob (2019). *Military strategy of small states: Responding to external shocks of the 21st century*. Routledge.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Towns, Anna & Wängnerud, Lena. (2017). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5. Uppl., Stockholm, Wolters Kluwer Sverige AB.

Gustavsson, Jakob & Tallberg, Jonas (red.) (2009). *Internationella relationer*. 2. Uppl., Lund, Studentlitteratur AB.

Gyllensporre, Dennis (2016). *Den vetenskapliga analysen av svensk säkerhetspolitik: Dags för vitalisering och realism?*. Statsvetenskaplig tidskrift, årgång 118, del 4, 471-496.

Herz, John H. (1950). *Idealist Internationalism and the Security Dilemma*. World Politics, Volume 2, Princeton University, 157-180.

Jackson, Robert & Sørensen, Georg (2013). *Introduction to international relations*. 5th ed. Oxford university press.

Johannessen, Asbjörn & Tufte, Per Arne (2003). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Liber AB.

Lindström, Madelene & Winnerstig, Mike (2012). *Försvarsallians i förändring: Utvecklingen av NATO:s självförsvarsdimension efter Lissabontoppmötet*. FOI Totalförsvarets forskningsinstitut.

Morgenthau, Hans J. (1967). *Politics among nations: The Struggle for Power and Peace*. 4th ed. New York, Alfred A. Knopf Inc.

Nye Jr., Joseph S. & Welch, David A. (2011). *Att förstå internationella konflikter*. Bearbetad av Fredrik Bynander. Pearson Education Limited.

Petersson, Magnus (2018). "The Allied Partner": Sweden and NATO Through the Realist-Idealist Lens. I *The European Neutrals and NATO: Non-alignment, Partnership, Membership?*. Cottey, Andrew (red.). London, Palgrave Macmillan.

Tolgfors, Sten (2018). *Sverige i Nato*. Timbro förlag.

Waltz, Kenneth N. (1979). Waveland Press Inc.

Westberg, Jakob (2015). *Svenska säkerhetsstrategier*. Studentlitteratur AB, Lund.

Westberg, Jacob (2016). *Säkerhet utan alliansfrihet: svenska alliansstrategiers teori och praktik*. Statsvetenskaplig tidskrift, årgång 118, del 4, 411-444.

Elektroniska källor

Gummesson, Jonas (2019). Putin kan segra i strid mellan Trump och Europa. Svenska dagbladet 2019-02-16. <https://www.svd.se/putin-kan-segra-i-strid-mellan-trump-och-europa>. (Hämtad 2019-04-08).

Regeringen (2018). *FN:s säkerhetsråd möts på Backåkra*. Regeringen 2018-04-19. <https://www.regeringen.se/artiklar/2018/04/fns-sakerhetsrad-mots-pa-backakra/>. (Hämtad 2019-04-24).